

3. Mirabile dictu est quot in Ægypto Deus per Moysen pro salute hebræi populi miracula gesserit, portenta patravit! Vicaria Dei voce singula quatuntur elementa naturæ, ignis, cælum, æquora, tellus. Tunc visum mirabiliter est, in sanguinem fluenta mutari, ranis et locustis ubilibet scatere tellurem, et in universam perniciem coruscare fulgura, mugire tonitrua, imbres et grandinem ruere. Sed tot tantisque portentis ultimum conquirebatur portentum. Induravit enim Dominus cor Pharaonis, qui persecutus est filios Israel de Ægypto egredientes: omnis equitatus et currus Pharaonis et universus exercitus erant in Phihahiroth contra Beelsephon, ubi erant Israëlitæ. Sed extendit Moyses manum suam super mare, vertit in siccum, et divisa est aqua. Tunc ingressi filii Israel per medium siccii maris, erat enim aqua quasi murus a dextra eorum et laeva, incolumes aufugerunt.

Verum, quot Deus portenta compleverit tum in gloriam Virginis tum in odium tartarei Pharaonis, impossibile relatu est. Filius totam exhaustit potentiam generativam Patris, ita ut aliis Filius haberi non possit; et Spiritus sanctus totam exhaustit potentiam spirativam Patris et Filii, adeo ut aliis Spiritus sanctus concipi nequeat: sic quodammodo Virgo totam exhaustit potentiam Patris, sapientiam Filii et bonitatem Spiritus sancti, immensa ac nova portenta recipiens, ita ut alia Virgo Deiparens esse non poterit. Illa tamen

^a golarissima di salire al cielo non solo con l'anima, ma ancora col corpo prima incorrotto e

omnia portenta ultimum portentum a Domino poscebant, ut Virgo scilicet, tartareo Pharaone demerso in profundum, omnibusque suis nisibus pessumdati, per mare rubrum mortis incorrupto pede transiret, et æternitatis appelleret oram. Hoc magnopere decuit divinam sapientiam: quid igitur? utique fecit. Vere Deipara de littoribus mundi, quin vel anima infuscaretur a culpa, vel a corruptione corpus, ad cœlica venit littora, et ipsa Maria, instar Mariæ sororis Moyesis, Deo uno et trino insequens hoc cecinit triumphale canticum, sacram hanc mirabilemque doxologiam:

Gloria, gloria, gloria Patri et Filio et Spiritui sancto. Gloria Patri, sicut erat in principio, cum me in ejus semper cogitatione volvebat, ancillam suam constituens ab æternitate theotocon. Gloria Filio, sicut erat in principio, cum matrem suam possedit me, antequam quidquam ficeret a principio; cum ante sæcula creatum Genitrix ejus: cum sancta coram ipso ministravi: quapropter ex tunc, scilicet ante colles ego parturiebar et parturiebam. Gloria Spiritui sancto, sicut erat in principio, quando prior dilexit me, et sponsam suam divinæ charitatis splendore pellexit. Gloria Patri, gloria Filio, gloria Spiritui sancto, sicut erat in principio, et nunc, quando creaturæ omnes, de potentia in actum erumpentes, maximopere certatimque potentiam Patris glorificant, sapientiam Filii atlollunt, bonitatem Spiritus sancti uno suaviter hymno concelebrant. Gloria

^a poi tosto glorificato: optimam partem elegit sibi
^b Maria. ^c Discorso sull'Assunzione, n. 2.

Patri, sicut erit semper et in sæcula sæculorum, cum sua tum *ad intra* tum *ad extra* imperitura gloria conjungetur, cum sua fulgebit misericordia glorificando, cum sua fulgebit justitia puniendo. Gloria Filio, sicut erit semper et in sæcula sæculorum, cum non singuli singulis, sed unus unus præerit universo gregi pastor, nempe Christus, destructis adversitatibus et erroribus universis, dæmonumque phalange devicta. Gloria Spiritui sancto, sicut erit semper et in sæcula sæculorum, cum quisque sanctus, divino suo catenatus amore, copulabitur Deo, copulabitur beatitudi, copulabitur corpori, non secus ac speciali privilegio hoc meum corpus, omnium in me portentorum seriem complens, meo animo copulaverit tota Trias, cui honor, cui gloria, cui potestas et imperium in sæcula sæculorum. Amen.

ARTICULUS III.

Caput I.

Passio Christi et Assumptio.

1. Unio Virginis cum Christo in dominica passione ad stuporem crevit. Div. enim Joannes Chrysostomus in hoc mysterio sacratissimæ passionis duplex altare contemplatur. Alterum in quo Christi corpus in cruce per passionem offerebatur, alterum in quo anima Matris per compassionem transfigebatur. Cum enim amor ex div. Thoma (1) vim habeat, ut amans videatur esse in amato: consequens est, B. Virginem in Chri-

(1) 1 part., q. 20, art. 2.

JANNUCCI

stum transformatam eundem fuisse passam in mente dolorem quem Filius patiebatur in corpore. Mactabat se Filius in cruce, offerebat se beata Virgo in eadem cruce; Christus carnem, Maria immolabat animam; et quia utriusque una voluntas erat, unum etiam sacrificium offerebant, Christus in sanguine carnis, Maria in sanguine cordis. Abraham mactaturus filium, se mactabat in filio, eo quod corpus suum immolabat in eo, attestante Petro Chrysologo: *Quid aliud Abraham, quam corpus suum immolabat in filio?* (2) ita ut idem esset sacerdos et victimæ, pontifex et sacrificium. Perfectius hoc Virgo præstítit, quæ non in solo voto, sed re ipsa carnem suam immolavit in Filio, et tanto gratius sacrificium B. Virginis Deo fuit, quo a majori dilectione processit. Ut solis deliquio luna protinus obscuratur, utpote quæ non nisi de illius splendore mutuato renitet; ita se res in hisce duobus habebat, ut quod uni contingebat, alteri quoque contigisse videretur. Ut uno oculo lacrymante, protinus alter in lacrymas prorumpit; ita Christo paciente, statim in Mariam passio ejus transibat. Ut vulneratus intuens se ad speculum, necessum est ut vulnera sua speculum recipiat; ita beata Virgo, cum esset speculum tersissimum et clarissimum, omnes sui Filii dolores, ictus et vulnera in seipsa excipiebat et exprimebat. Orante Filio in horto, et ipsa orabat. Illo voluntatem suam in voluntatem Patris resignante, et ipsa resignabat. Illo sanguineum sudorem emittente, san-

(2) Serm. 108.

guineas illa lacrymas fundebat. Illo comprehenso et victo, amoris illa vinculis stringebatur. Illo spinis coronato, flagellato, consputo, colaphizato, crucifixo, aceto potato, lancea perforato, sepulto; dolorum illa spinis in corde coronabatur, flagellabatur, conspuebatur, colaphizabatur, crucifigebatur, amaritudine potabatur, in anima sauciebatur, sepeliabatur.

Hisce proinde majori quæ mihi licuit pietate depictis, sic loqui paucis ac nitide libet. David rex olim dixit: *Aqua pars erit descendentis in prælium et remanentis ad sarcinas (nimirum ad poenas) (1).* Quam ob rem Augustinus de Paulo adhuc Ecclesiam Dei persequente dixit, illum per manus omnium Stephanum lapidasse, dum vestimenta lapidantium servabat. Hinc fieri debuit, ut, sicut Christus cum anima et corpore cælesti gloria fruitur, ita et Maria perfruatur, quæ Christo in ligno crucis prælanti prælia Domini adstitit, et quasi ad *sarcinas* permansit, et nostra Corredemptrix suis ipsa doloribus evasit. Ad eandem gloriam, gloriam animæ, gloriam corporis uterque pervenit; quem easdem quodammodo poenas tulerit, juxta præclaram illam Apostoli regulam: *Sicut socii passionum estis, sic eritis et consolationis (2).* Sub arbore crucis B. Virgo cum anima et corpore tulit, sub arbore vitæ in cælesti paradiso consita cum anima et corpore frui quoque debuit. Ipsa poenas in anima tulit, et de anima diffundebantur in

(1) I. Reg. xxx, 24.

(2) II. ad Cor. i, 7.

(3) Comment. in III Sententiar. quæst. xxxvii, art. 14.

(4) Lib. 3, initio Distinct. 18.

corpus; similiter in cælis anima Deiparæ fruitur, sed ista fruitione participare debet et corpus. Corpore patitur Christus et anima; corpore patitur Virgo et anima: igitur si corpore Christus fruitur et anima; corpore Virgo fruitur et anima. Hæc conclusio lucem mutuatur et robur a logica divinæ Sapientiae quæ omnia juste sapienterque gubernat. Eo vel magis, quod V. Maria plus omnibus et præ omnibus participare redemptione debbat; tum quia plus omnibus passa fuit, tum quia præ omnibus posuit illud, in quo poterat vel Deus pati, vel Deus mori. Plus omnibus autem participare redemptione nequibat, nisi præ omnibus itidem resurgens. Quare Suarezius: « Corpus Virginis, » ait vir egregie catholicus, « fuit quodammodo initium humanæ salutis, quia ex illius sanguine corpus et sanguis Christi sumptus est... et rationi consentaneum est, ut idem Virginis corpus singulari modo redemptionem participaverit, atque adeo ut gloriam et immortalitatem statim fuerit consecutum (3). »

2. Insuper: Magister Sententiarum aliquos memorat, qui Christum nihil sibi meruisse contenderunt (4). Hunc errorem mutuatus est Calvinus qui more suo theologos scholasticos stultæ curiositatis et temeritatis incusat (5). Ast perperam. Quandoquidem Apostolus docet: *Videmus Jesum propter passionem mortis gloria et honore coronatum (6).* Unde si particula propter

(5) Lib. 2 Instit., cap. 17. Hic verba *propter quod et Deus exaltavit*, etc., quæ aperte meritum significant, explicat de ordine temporis; quasi dicas: *post quod*, Risum teneatis, amici?

(6) Ad Hebr. ii, 9.

aliquam declarat causam, fatendum rationabiliter est, Christum ob suam passionem sibi promeruisse gloriam. Ipse Christus duobus discipulis euntibus in Emmaus dicebat: *Nonne hæc oportuit pati Christum, et ita intrare in gloriam suam (1)?* Animadverendum tamen est, Christum, licet nec gratiam nec scientiam nec beatitudinem animæ nec divinitatem promeruerit, uti docet Aquinas; aliter enim, cum meritum non sit nisi ejus quod nondum habetur, opus esset ut Christus eis aliquando caruisset, quod ipsius dignitati penitus officit; nihilominus gloriam corporis et alia id genus meruit, quum his omnibus, quin ejus dignitas paulo minueretur, aliquando carere potuerit (2).

Hisce porro rite compositis, ad rem nostram revertamur. Si ob dolores atque mortem Christus suam promeruerit Ascensionem, Maria ob eandem mortem, ut ita dicam, eosdemque dolores suam non obtinuit Assumptionem? Mortem B. Deipara in passionis hebdomada pertulit cum Christo. Hic enim mori corpore potuit, illa commori corde non potuit?

3. Nec satis. Apostolus ait: *Si quid patitur unum membrum, compatinuntur omnia membra (3).* Beatissima Virgo præcipuum erat corporis Christi mystici, videlicet Ecclesiæ, membrum; erat enim veluti collum omnium membrorum capite conjunctissimum; igitur præ cæteris capiti suo Christo compatiebatur. Sicut figuræ et characteres sigilli transfunduntur in ceram; ita Christi vulnera et cruciatus in Virginis Mariæ cor imprimitur. Nec vulnerum plagam recipiebat Christi corpus, quarum echo per compassionem non correspondet in corde Matris. Voluit Deus ut Maria omnium sanctorum virtutes haberet et excederet; voluit etiam ut omnium martyrum poenas ferret et superaret. Maria plus cæteris creaturis Filium suum dilexit, plus etiam cæteris in ejus passione condoluit: amor quippe mensura doloris est; quem enim magis diligimus, gravius de ejus malo dolemus. Ex quo sequitur, quod sicut Maria Filium suum magis quam seipsam amabat, magis etiam in tormentis Filii torquebatur, perinde ac si ipsam pateretur.

Verum, si B. Virgo cunctis ante ac retro martyribus in dolore præcelluerit, cunctis martyribus in gloria præcelluisse congruebat; ideoque quum illi passionem Christi partim imitati sint, cum anima tantum cælesti gloria gaudent; beatissima Virgo cujus passio passioni Christi cohaesit ad unguem, in anima et corpore cælesti gloria gauderet oportuit. — Ulterius: Virgo Deiparens una cum Christo passa mirabiliter est quasique mortua, uti paulo ante meminimus. Et hæc est ratio quare ab his duobus tamquam parentibus et ducibus totum in cruce martyrium sumpserit exordium. Christi sanguis fuit semen martyrum qui in carne patiebantur; Virginis lacrymæ semen martyrum qui in corde dolebant. Porro ratio capitis rationem continet perfectionis tum in ordine ad stadium in quo cucurrit, tum in ordine ad bravium quod accepit. Stadium Virginis perfectum omnino fuit,

(3) I. ad Cor. xii, 26.

cum in anima voluerit Dominicæ crucis subire tormentum: igitur et bravium, gloria videlicet animæ et corporis. Si stadium Virginis prope fuerit stadium Christi; ergo et bravium quod in gloria corpus et animam attingente consistit. Gloria proin Assumptionis decuit sane Virginem Deiparam, ut quæ Filium imitata est patiens ac moriens, eundem imitaretur tertio die reviviscens.

4. Tempore præterea Dominicæ passionis, in nocte illius magnæ tribulationis omnes ipsique discipuli, deserto Magistro, aufugerunt. Virgo Deipara tantummodo stebat; et non fugiens, non timens, non erubescens Corredemptricis nobile præclarumque munus obibat. Quapropter in officio hebdomadæ sanctæ, reliquis candelabri triangularis candelis extinctis, una remanet accensa quæ, velut plerique divinant doctores, fidem Virginis perpetuo inconcussam præclare designat. Hinc si omnes, dempta Virgine, Christum sua in morte reliquerint, cum omnibus hanc Virginem Christus morti obnoxiam reliquisset in tumulo? Oppetiit utique Virgo Deipara mortem; phœnicis tamen more reviviscere debuit. Ferunt, phœnicem in nidulo suo clausum flamas excitare, flammis exustum e cineribus suis nondum frigescentibus reviviscere. Quod innuit Job, cum ait: *Dicebam: in nidulo meo moriar, et sicut phœnix multiplicabo dies* (1). Sic Maria rara volucris in terra, in suo gravium dolorum nidulo clausa, ignibus divini amoris consumpta, non secus ac diuinus ille phœnix Christus, iterum

(1) Job xxix, 18.

perpetua juventute revixit, et dies suos in æterna sæcula multiplicavit. — Intuere Christum Matrem suam dulcissimam, dum more phœnicis vel sui potius Filii moritura suaviter erat, ut tertio die reviviseret, his verbis ad cœlica regna vocantem:

Surge, propera, amica mea, formosa mea, columba mea, et veni. Surge, tu quæ olim mihi affectu commortua, quæ laborum curarumque socia fuisti. Propera; nam tuos amplexus præ omnibus cupio: hærent mente brachia, quibus me de cruce depositum amplexata pie fuisti. Propera ad palmam quæ stadium decurristi, festina ad coronam quam laboribus ac doloribus promeruisti. Jam hiems transiit, imber et procella tribulationum præteriit, flores apparetur in terra nostra, hoc est in gloria mea: flores dico, immo sidera quæ tuum caput ornent atque venustent, pulcrioremque tibi corollam impo- nent. Tempus putationis advenit, quo fructum consolationis demetas atque decerpas. Fui tibi hactenus fasciculus myrræ inter ubera tua jugiter observans; jam tibi ero botryon cypri mentem tuam inebrians, ardoremque tui desiderii penitus extinguis. Veni columba, veni phœnix, veni cum anima et corpore, ut cum anima et corpore queas cœlesti beatitudine satiari.

Caput II.

Crux Christi et Assumptio.

4. Trifariam distinguitur cultus, latræ nempe, duliæ et hyperduliæ. Deum colimus cultu latræ, quia apprehendimus illum ut summam veri-

tatem, ut summum dominum, ut summam bonitatem. Hinc ad colendum eum utimur actibus fidei, spei et charitatis. Per fidem protestamur eum esse summam veritatem, per spem esse potentissimum, per charitatem esse optimum. Sanctos colimus dulia, quia apprehendimus ut servos Dei, amicos nostros, patronos et intercessores apud Deum. Mariam vero colimus non ut cæteros sanctos, verum speciali quodammodo ratione, dulia videlicet excellenti quæ a theologis communiter hyperdulia vocatur.

Quidam putarunt, Deiparam Virginem propter contactum cum Christo coli debere cultu latræ, quemadmodum propter eundem contactum vestes adorantur et crux ex qua ille peperit. Hac tamen de re breviter infra. Ego tantum ingenuo fateor, majorem fuisse contactum Virginis Matris ad Christum, quam crucem, atque proin honorabiliorum quam crucem: 1º In cruce Christus stetit suffixus tribus aut quatuor horis; in Mariæ autem utero novem mensibus habitavit; 2º Maria eum genuit infantem, per biennium aut triennium portavit in ulnis, in pueritia et adolescentia lavit, vestivit, aluit: quid vero crux? consumpsit; 3º Crux illa hac solum ratione venerabilis est, eo quod Redemptoris tincta sanguine fuerit: ut Maria Christo totum quo crucem tinxit, sanguinem dedit. Beatus autem est dare quam accipere; 4º Crux illa fuit Christo molestissima: sed Maria Virgo semper jucunda semperque benefica; 5º Crux Christum tulit nullo sui dolore, sed summo illius qui fereba-

tur: at Christum Maria gestavit brachiis parvulum multo suo labore, maxime cum in Ægyptum fugeret, et nullo, quoad fieri potuit, labore aut dolore illius qui gestabatur; 6º Crux si aliquando Christo serviverit, servivit serviliter, ut sic dicam, minimeque libere ut instrumentum inanime: Maria vero quandcumque servivit Christo, liberalissime ac summa animi libertate servivit. — Nulla tam ratione posse coli cultu latræ B. V. Mariam, constans teneo a divo Thoma edocitus (1). B. namque Virgo, cum sit creatura rationalis, cultus ac venerationis capax est; ac proinde si latræ coleretur, periculum esset, ne honor Deo debitus ei deferretur; quod periculum in cruce nullum. Crux enim cum res inanimata sit, nullius venerationis capax est, sed honor propter solam habitudinem extrinsecam contactus exhibetur ei: unde nec in eo sistit, sed totus ad Crucifixum refertur. Quare perfectior est cultus hyperduliæ qui exhibetur Mariæ propter intrinsecam et propriam excellentiam, quam cultus latræ qui exhibetur cruci propter extrinsecam et alienam sanctitatem.

Hisce præstitutis, fieri nullimode potuit, ut crux in qua Christus diris clavis fuit acerbe suffixus, passus est, atque plenus dolorum peperit occisus, aureis argenteisque thecis ac bene gemmatis gloriose concludatur, altaris constituantur, et ab omnibus maximo cum honore colatur; dum corpus Virginis quod ipsum Dei Filium adeo suæ puritatis candore pellexit, ut eum ad seipsam traxerit, concepe-

(1) 3 part., q. 25, art. 5.

rit, genuerit, et in toto suæ vitæ curriculo sibi tenuerit conjunctissimum, tot abhinc sœculis in pulvere jaceret, in visceribus terræ putresceret, et a nemine corpus suum mican-tissimum sineret Deus agnoscere.

2. Helenæ Constantini parenti de-votio suasit, ut Dominicam vivificam-que crucem reperiret, et divinitus patrato miraculo, eam reperire gaudio magno contigit. Sanctus Ambrosius, in *Orat. de obitu Theodosii*, fidem pietatemque sapientis Helenæ com-mendat, quæ crucem in capite regum locavit, ut crux Christi in regibus adoretur. Item Marcianus et Pulcheria imperantes toti sunt in corpore Vir-ginis inveniendo, et nullatenus inveniunt. Eorumdem principum rogatu, Juvenalis patriarcha Jerosolymæ re-scribendum censuit, iis sanctis in locis Deiparæ corpus haud reperiri posse contumulatum, eisque sepulcri tradi-tionem exposuit, quod post tres dies invenerunt Apostoli vacuum. Porro Deus suæ passionis instrumentum quam sui cordis suave delitium, id quod mortem ei contulit quam id quod vitam ei præbuit, crucem quam Ma-trem honore prosequi mallet? Id non licet ne leviter quidem opinari: alio-quin in magnam contra Christum temeritatem laberemur.

3. Sed reliquiae crucis reliquias sanctorum conjungamus. B. Virgini cultus exhibetur hyperdulæ, quia contuemur in ea celsissimam ac suo modo infinitam Matris Dei dignitatem. Cui enim angelorum Deus aliquando dixit: Mater mea es tu? quod non an-geli, neque archangeli, non cherubim aut seraphim sibi sumere unquam po-

terunt, ut divinam personam filii loco habeant, suumque filium proprie dicant, id Maria singulari quodammodo jure facere potuit. Quo certe tantum præstat angelis Maria, quantum mater regis ministris. Talem igitur intuemur, talem agnoscimus, talem et colimus soli Deo inferiorem, cunctis sanctis superiorem; medium Deum inter et sanctos fatemur; ideo medium cultum latram inter et duliam, cultum scilicet hyperdulæ, tribuimus ei.] Hyperdulæ siquidem eminentior et excellentior dulia vocatur. — Cul-tus hyperdulæ B. quoque Virginis tribuitur, eo quod intuemur in ea excellentissimum dominium ac regale sceptrum, quo principatur et domi-natur non solum super totam terræ faciem, sed et super universam cælestem curiam. Ipsa quandoquidem est regina cæli, terræ ac maris: ipsa angelorum hominumque domina: ipsa solem illuminat, orbem exhilarat, tar-tarumque calcat virgineo pede: illi respondent sidera, serviunt elementa, tellus ancillatur. Nil supra eam nisi Deus; totum infra eam, quicquid non Deus est.

Assumptionis igitur veritate non admissa, hæc incohærentia fieret, ut Deus nempe sineret, corpora sancto-rum quæ minori veneratione colun-tur, ab hominibus agnosci, quasique inter aurum et topazion reviviscere; dum corpus Deiparæ quod majori ve-noram cultu, nec ab hominibus per-mittit agnosci, nec uspiam gemmeo quodam nitore circumdari.

4. Quanto tamen in honore ab ipsis rei christianæ primordiis reliquiae sanctorum habitæ sint, videamus:

nam exinde concludi magis magisque poterit Assumptio Virginis. Et pri-mum agnoscimus christianorum sol-licitudinem in reliquiis sanctorum colligendis, cuius testis est epistola ecclesiae Smyrnensis, quæ refert, chri-stianos omnes sollicitos faire in col-ligendis S. Polycarpi reliquiis, ut com-municarent sancto cadaveri, hoc est, ut eas cultu religioso prosequerentur. Id ipsum legimus in actis S. Ignatii M., in quibus ejusdem reliquie, ingenti cura nec sine vitæ discrimine a chri-stianis collectæ, vocantur *thesaurus inæstimabilis ecclesice relicta*; ut plurima alia ejus generis omittam. Testes insuper receptæ sollicitudinis sunt ipsi christianæ fidei hostes, qui fassi sunt vereri se, ne christiani, relicto Christo, Polycarpum deinceps adorare inciperent (1); hinc martyrum cadavera, ne a christianis cole-rentur, gladiatorum corporibus com-miscebant, in amphitheatris feris, in aquis piscibus, ut vorarentur, expo-nebant. — Agnoscimus secundo mo-numenta erecta super reliquiis sanctorum, cuiusmodi erant cubicula, martyria, memorie, altaria, de quibus late scribit Baronius (2). Inter hæc autem monumenta præcipuum vene-rationem ac celebritatem semper ob-tinuerunt, quæ Rōmæ erecta sunt in honorem BB. Petri et Pauli super eorum cineribus. Hæc porro a christia-nis jam tempore S. Zephyrini ostendebantur ad confundendos hæreticos, ut testatur Eusebius (3). Ossa divi

(1) Cfr. epist. cit. eccles. Smyrn. apud Euseb. Hist. eccles. lib. iv, cap. 15.

(2) Ad annum 226 a n. 7 ad 12.

(3) Hist. eccles. lib. ii, cap. 25.

(4) Roma sotterranea, lib. i, cap. 20, et lib. iii.

Polycarpi *gemmis pretiosissimis ca-riora* (ut legitur in cit. epistola ec-clesiae Smyrnensis) et *quovis auro pre-tiosiora sepulta sunt, ubi decebat*. Quo in loco convenientibus christianis, ejus martyrii diem celebabant. — Agnoscimus tertio studium christia-norum atque universæ ecclesiæ in se-ccernendis martyrum cineribus a reli-quorum fidelium exuviis. Ut enim dis-tinguerentur martyrum corpora, so-lebant apponere super eorum sepulcris palmæ effigiem, interdum vero piscis aut columbæ, una cum vasis vitreis seu ampullis sanguine plenis, ut apud Bosium (4), Aringhium (5) videre est, atque Boldettum, qui insuper eadem signa velut specificas martyrii notas adstruit contra Mabillonum et Pape-brochium (6). His saepè adjiciebant inscriptiones ac monogrammata, de quibus pariter data opera scripsit ci-tatus Boldetti. — Demum agnoscimus obsequia, quibus primi christiani sanctorum reliquias prosequebantur. Hæc autem erant sacrificia quæ in ipso-rummet honorem Deo offerebantur super eorum sepulcris, ut ostendit laudatus auctor (7). Hujus consuetu-dinis et actus summæ venerationis erga martyrum reliquias recenserit debet osculum, quod imprimebatur martyrum ossibus, quodque celebre evasit ex historia donatistarum. Nam ob indiscretam Lucillæ factiosæ fe-minæ devotionem, quæ os cujusdam martyris non vindicati ante sacram synaxim deosculabatur, originem ha-

(5) Roma subterranea novissima tom. ii, lib. iv, cap. 48.

(6) Osservazioni sopra i cimiteri de' santi mar-tiri, lib. i, cap. 38 et seqq., præsertim vero, c. 45.

(7) Ibid. cap. 10.

buit dirissimum illud schisma, quod per tria integra sæcula ecclesiam Africam affixit (1); idem dicatur de osculo quod imprimebatur martyrum vinculis (2). Hoc autem osculum, ipso Beausobrio fatente (3), nisi ratio habeatur intentionis illud imprimentis, summus erat ex natura sua venerationis et adorationis gradus.

Post ea quæ nuper exposuimus monumenta traditionis, quid concludere fas modo sit, humile petimus ab eo quo polles, intellectus acumine, candide lector. Si magna fuerit in colligendis martyrum exuvii sollicitudo fidelium, quanto magis in corpore Virginis reperiendo fuisset? Et tamen nulla vel prope nulla fuit. Quot honoribus quotve gloriis reliquiae sanctorum cumulatae sint, compertum omnibus est. Sola caro Virginis ullo sine cultu, ullo sine debito relinqueretur honore? Non est igitur ambigendum, quin Deiparae corpus, pretiosam hanc reliquiam, beata cherubim in æthereum templum gestaverint, et in pretiosissima theca, in throno nimirum splendidissimæ lucis ad communem cælicolarum venerationem collocaverint.

Caput III.

Resurrectio Christi et Assumptio.

1. Oculos nostræ mentis elevemus et sacratissimum Christi corpus, quod pridem lacerum, cruore perfusum, livoribus usquequaque turgidum, i-

(1) Optatus Milevit. Hist. Schism. Donat., I. 1.

(2) Mamachius Orig. et Antiq. Christ. tom. I, lib. I, § 27; Ruhnart. Praef. gener. in Acta martyrum sincera, § 70.

gnominiose denudatum, et in cruce suspensum, in manibus, pedibus, latere vulneratum immaniter et occisum videbatur, nunc redivivum, immortale, gloriosum, clarus sole, rutilans astris conspiciamus. Hic est vere noster Noe, humani generis servator qui divini erga nos amoris vino inebriatus e somno mortis evigilat, et nuditatem suam qua in cruce penderat, immortalitatis gloria convestit. Hic est innocentissimus Joseph a fratribus venditus, calumniatus, incarcерatus, qui de carcere mortis redi vivus surrexit, et Dominus totius orbis effectus est. Hic est illa virga Aaron quæ aruerat iterumque refloruit.

2. Id autem grande mysterium Resurrectionis Christi Resurrectionem quoque Virginis Mariæ summopere conquirit. *Uti radix, ita et rami*, ait Apostolus (4). Ramusculus ille millies benedictus qui de Maria prodit, ex mortuis cum corpore resurrexit: radicem igitur ex mortuis cum corpore resurgentem pariter agnoscamus oportet. Baptista Fulgosius memorat, in Pannonia juxta Firmium urbem repertas fuisse vites, quarum pampini erant aurei. Causam tanti prodigi cum inquirerent, vitem in vena auri radicatam invenerunt. Pari modo cum videmus pampinum aureum, nempe Christum, post mortem auro immortalitatis nilentem; si causam hujus rei conqueriramus, inveniemus radicem, puta Matrem Mariam, quæ fructum

(3) *Hist. de Manichée et du Manicheisme*, tom. II, pag. 661.

(4) Ad Rom. II, 16.

vitæ generavit, purissimo immortalitatis auro coruscantem.

Quod est utique cum grano salis intelligendum: quatenus nempe Mater suo Filio immortalitatem non dederit; sed quatenus Matrem, per privilegium, eandem quam Filius habuit prærogativam habuisse congruebat.

3. Eadem veritas ex Missa Resurrectionis sat pulcre videtur innui: « Qui mortem nostram moriendo destruxit, et vitam resurgendo reparavit. » In corde Sacri hæc memoranda verba leguntur. Si porro Christus primarius vitæ auctor est, Maria per participationem hunc titulum habuit cum Filio communem. Nam quod Christo, qua homo est, attribuitur, idem eidem Virgini optime tribui potest et debet. Et ideo si Christus vitam resurrectione præbuerit, Maria debuit et hac resurrectione decorari, quum ipsa mediante, nobis vita pariter transfusa sit.

Et optime sane Christus vitam resurgendo reparavit. Si enim non resurrexisset, nihil suus adventus, nihil passio, nihil miracula profuissent. Unde merito loquitur Psaltes: *Quæ utilitas in sanguine meo, dum descendeo in corruptionem* (1)? Et vere nulla fuisse. Tanta namque fuit passionis ejus ignominia, ut etiam ipsi qui ejus opera viderant et doctrinam audierant, vehementissime turbarentur, atque ita consternati animo defecerant, ut non putarent se illum videre, sed spiritum aut phantasma. Si itaque isti fluctuabant, quid putandum de illis, qui eum non viderant, non audiebant, non noverant? Tolle Resurre-

(1) Ad Rom. xxix, 10.

ctionem Christi, et omnis fides nostra tepescit, omnis Dei gloria labitur, immo et spes tota christianorum evanescit; si namque Christus non resurrexerit, nemo unquam suam sperare posset resurrectionem, nemo in Christum inflammaretur amore. Hoc est quod Apostolus ait laconico sermone: *Si Christus non resurrexit, inanis est ergo prædicatio nostra, inanis est et fides nostra* (2). Quam ob rem Christus ad rite officium Redemptoris obeundum, vitam resurgendo reparavit. Ast B. Virgo Corredemptrix nuncupatur et est. Igitur et ipsa ut Corredemptricis munere fungetur, vitam debebat resurgendo reparare. Fuit utique Corredemptrix, cum Verbum æternum in suo ventre concepit. Fuit utique Corredemptrix, cum Redemptorem ipsum pro humana salute generavit. Fuit utique Corredemptrix, cum suis ipsa manibus pastoribus ac magis divinum obtulit Puerulum. Fuit utique Corredemptrix, cum incruentam mortem super Calvarii cacumina tulit. Si in omnibus porro mysteriis B. Virgo aut concipiens, aut pariens, aut mystice moriens seipsam Corredemptricem exhibuerit, in Christi tantummodo Resurrectione suum Corredemptricis officium desineret, nequaquam ex mortuis, suus prouti Filius, resurgens?

4. Divus Anselmus sic loquitur de Christo: « Tota vita sua Patrem oravit de resurrectione carnis suæ.... Obtulit preces ad eum, qui posset illum a morte salvum facere, idest resuscitare; ad eum quem scivit esse sufficientem, ut salvaret eum; idest

(2) I. ad Cor. xv, 14.